

2 Назарбаев Н.А. Стратегия «Казакстан-2050». Новый политический курс состоявшегося государства // Послание Президента РК Н.А.Назарбаева народу Казакстана. – Астана, 14.02.2012 – с.45.

3 Пралиев С. Интеллектуальная нация – залог инновационного развития» [Электрон. ресурс] – 2013. – URL: mysl.kazgazeta.kz (дата обращения 17.09.2017).

4 Чучкалова Е.И., Мосунова О.Г. Характеристика мировых систем высшего профессионального образования [Электрон. ресурс] – 2013. – URL: www.stat.gov.kz (дата обращения 17.09.2017).

UBTBN 14.35

C. Özdemir¹, E.D. Özdemir²

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Almatı, Kazakistan

²Uluslararası Burç Üniversitesi, Saraybosna

KAZAKİSTANDA YÜRÜTÜLEN EĞİTİM - ÖĞRETİM FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özet. Eğitimin insanın kişiliğinin oluşmasında hayata geldiği andan, hatta anne karnından başlayan bir süreç olduğu düşünüldüğünde; bir fert için hayatın tam anlamıyla kendisidir. Hayatın içerisinde her an birşeyler tecrübe eden bireyler, hayat boyunca eğitim faaliyetleriyle ister istemez iç içe yaşamaktadır. Öğretim ise belli bir program dahilinde, bir amaca yönelik olarak, belirli sınırları olan bilgi edinme sürecidir. Eğitimden farkı daha çok bilgi kazandırmayı hedeflemesidir. Kazakistanda, 1999 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre %97,5 gibi bir oranda okuryazarlık söz konusudur. 2011 yılı (UNDP) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre yetişkinlerin okuryazarlık oranı %99,7 iken, gençlerin okuryazarlık oranı %99,8 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada Kazakistan eğitiminin ve öğretiminin durumu üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Eğitim ve Öğretim, Millî Gelir, Gelişim.

Abstract. When education is considered to be a process in the formation of human personality which starts from birth, even from mother's womb; it is the life itself for a person. Individuals are always in the process of experiencing something at any moment in their lives, consequently they are inevitably in touch with educational activities throughout life. Teaching is the process of acquiring information within a certain program, aimed at a particular purpose with specific boundaries. Its difference from education is that it aims to give more information. According to the census conducted in Kazakhstan in

1999, 97.5% of the nation is literate. According to the United Nations Development Program (UNDP) in 2011, the literacy rate of adults was 99.7%, while the literacy rate of young people was 99.8%. In this study, an evaluation will be made on the situation of Kazakhstani teaching – training conditions.

Key words: Kazakhstan, Teaching – Training, National Income, Development.

Аңдатпа. Білім беру адамның жеке басының қалыптасуында өмірге келгеннен, тіпті ана құрсағынан басталатын процесс екенін ескерсек; адам үшін бұл өмірдің өзі болып саналады. Адамдар өмір бойы әр нәрсені тәжірибеден өткізіп өмір сүреді, сондықтан олар әрқашан білім ісімен еріксіз тығыз байланыста. Ал оқыту болса, белгілі бір бағдарлама шеңберінде, нақты мақсатқа бағытталған белгілі бір шекаралары бар білім алу процесі болып табылады. Білім беруден айырмашылығы - қосымша ақпарат беруді мұрат етуі. Қазақстанда 1999 жылы жүргізілген халық санағының деректері бойынша, халықтың 97,5% сауатты. Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму Бағдарламасына (БҰҰДБ) сәйкес, 2011 жылы ересектердің сауаттылық деңгейі 99,7% -ды, ал жастардың сауаттылық деңгейі 99,8% -ды құрады. Бұл зерттеуде Қазақстандағы білім беру және оқыту жағдайына баға беріледі.

Кілт сөздер: Қазақстан, Білім беру және Оқыту, Ұлттық Табыс, Даму.

Eğitim, insanın öğrendiği tüm bilgileri içine alan bir kavramdır. Bu kavramın ilk olarak aile ortamından başlayarak, arkadaş, okul, iş çevresinde devam ettiği bilinen bir gerçektir. Ne varki eğitimin en önemli dönemi olarak 0-10 yaş göstermek mümkündür. Bireylerin hal ve hareketleri, toplum içindeki olumlu ya da olumsuz davranışları doğrudan eğitim ile ilgilidir. Bireylerin kişiliklerinin oluşmasında en etkin bu dönem olduğu düşünüldüğünde konunun önemi biraz daha ortaya çıkmaktadır. Eğitim kavramına yakın bir diğer kavram ise öğretim kavramıdır. Bu iki kavramın bazen karıştırıldığı görülmektedir. Öğretim ise belli bir program dahilinde, bir amaca yönelik olarak, belirli sınırları olan bilgi edinme sürecidir. Eğitimden farkı, daha çok bilgi kazandırmayı hedeflemesidir. Bu açıdan birçok yerde kullanım itibarıyla Eğitim-Öğretim kavramı birlikte kullanılmaktadır. Birlikte kullanılmasına rağmen iki kavram sürekli birbirinin destekçisi olagelmiştir. Eğitimsiz bilgi insanları kontrolsüz güce, aşırılığa, yanlış yapmaya; bilgisiz eğitimde insanları cehalete itebilmektedir. Bu açıdan her ikisinin de insan hayatında farklı ama önemli konuları bulunmaktadır.

Bu araştırmada Kazakistan'da eğitim-öğretim faaliyetleri ele alınacağından dolayı öncelikli olarak Kazakistan hakkında kısa bir bilgi verilecek olursa: Kazakistan Orta Asya'da yer alan Türkî Devletlerden bir tanesidir. 1991 yılında bağımsızlığını elde etmiştir. Yüzölçümü 2.724.900 km²

olan Kazakistan, yüzölçümü olarak dünyada 9. büyük ülkedir. Kazakistan'ın başkenti Astana şehridir. Resmi dili Kazakça'dır. Para birimi Tenge'dir. (1\$= 335 tenge) Toplam nüfusu 18.000.000'a yakındır. Kazakistan'da halkın pekçoğu 1917 komünist ihtilâlden önce göçebe hayatı yaşadığından, uzun yıllar başka milletlerin egemenliği altında bulunduğundan, eğitim faaliyetleri özellikle bağımsızlık alındıktan sonra farklı bir öneme kavuşmuştur.

Orta Asya'nın parlayan incisi Kazakistan her alanda olduğu gibi eğitim alanında da dünya çapında saygınlık elde etmek için plan ve çalışmalarını hızla sürdürmektedir. Gelişmenin hızlandırılması için eğitime önem veren Kazakistan'da bazı aydınların eğitim ve öğretim hakkındaki görüşleri farklı bir önem taşımaktadır. Bunlardan aydınlardan birisi olan Farida Omargalığızı [1], yazmış olduğu makalede eğitim hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir; bağımsız vatanımızın direği bilgili evlatlarımızdır.

XXI. asır bilimler asrı olmaktadır. Yeni döneme adapte olabilmek kolay değildir. Onun için gelecek nesilleri yetiştirmek lazımdır. Şu an bizim toplumumuz, gelişen yeni döneme ayak uydurmaktadır. İşte bu yeni dönemin adı bilişim dönemidir. Bilgisayar teknolojisi ve ona bağlı bütün bilişim teknolojileri, öğretmenlerin hizmet verdiği bütün alana girerek onun tabi bir parçasına dönüşmektedir. Farida Omargalığızı'nın da bahsettiği gibi 21. asır bilim asrıdır ve bu asra ayak uydurabilmek ancak teknolojiye hâkimiyetle sağlanabilir. Bu konuda eğer yeterli derecede kaynak sağlanmadığı takdirde gerekli teknolojik imkanları elde etmek güç olacaktır. Gerekli imkânların oluşturulmaması direkt olarak eğitime etki edeceğinden dolayı öncelikli olarak ele alınması gereken konu bu alanda sahip olunan kaynakların gözden geçirilmesi ve eksikliklerin giderilmesidir. Yani eğitimin gerçekten günümüz dünyasında istenen seviyede alınması, Kazakistan açısından bakıldığında gerekli yatırımların yapılmasıyla, teknolojinin sağlanması adına harcamaların yeterli derecede gerçekleştirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu konuda her türlü yatırıma hazır olan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev bu konunun gerekliliğini ve önemini anlayarak, atılması gereken tüm adımların devlet adına daima ilk destekçisi olmuştur. Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in eğitime katkı amacıyla "Entelektüel Millet 2000" milli projesi kapsamında Kazakistan çapında 20 Entelektüel Lise açmayı hedeflemektedir. Bu liseler Türkiye'deki fen liselerine benzetilebilir. 12 Ocak 2009 da Nazarbayev tarafından, ilk Entelektüel lise başkent Astana'da açıldı. Açılış konuşmasında Nazarbayev şunları ifade etmiştir: «Bugün biz milletimizin hayatındaki önemli bir olayla baş başayız. Kazakistan için yaptığımız hedeflere göre ülkemizde 20 entelektüel okul açılacaktır. Onun ilk örneğini şu an başkentimiz Astana'da açmaktayız» [2].

2010 senesinde dönemin Milli Eğitim Bakanı Janseyit Tuymebayev'in [3] kendi sitesinde Teknoloji ve Eğitim adlı konferans hakkında söylemiş olduğu sözler eğitimin ve dolayısıyla öğretimin önemine dikkat çekmektedir. «Londra'da 11–13 Ocak'ta 50 ülkenin Milli Eğitim Bakanları, 70 ülkeden 750

den fazla aydınların katıldığı tüm dünyaca tanınan büyük bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Amacı eğitim ve ileri teknoloji alanındaki uzmanları toplayıp fikir alış verişinde bulunmaktır. Toplantıda görüşülen asıl konulardan birisi de; Eğitim Değerlendirmesi olmuştur».

Bir başka aydın Taslima'ya göre [4], Kazakistan'daki eğitimde en önemli meselelerden biri öğrencilere kaliteli eğitim vermektir. Bu sebeple bilim kalitesi hakkında çeşitli fikirler ve görüşler ortaya konulup kalite kavramı iki şekilde araştırılmaktadır. Birincisi, dünya standartlarına uygunluk; ikincisi ise öğrencilerin eğitim konusundaki tüm sorunlarını çözmektir. İlköğretim seviyesindeki eğitim ve öğretimin kalitesini, öğrencilerin gördükleri derslerin devletin programına ve eğitim sistemine uygunluğunu ile ders kitaplarının kalitesi belirlemektedir. Bu konuda pekçok yeni metod kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi öğrencilerin kendi kapasitelerine göre ayarlanmış eğitim verme metodudur. Söz konusu metodda, yeni konular üzerinde öğrencilerin puan toplamaları ve bu puanların da dönem sonu itibariyle öğrencilerin genel notlarına etki etmesi yer almaktadır. Bunun gibi uygulamaların gerçekleşmesi için analiz yapılması gerekmektedir. Eğitim alanında bu tür uygulamaları yine bilgisayar yardımıyla çok rahat bir şekilde gerçekleştirilebilir. Grafikler yardımıyla yapılan analizler sayesinde öğrencinin başarı durumunu eğilim yönünü tespit etmek mümkündür. Öğrenciler arasında da bu analizi yaparak karşılaştırmalı sonuca gidilebilir. Taslima'nın açıklamalarında da görüldüğü üzere eğitimin günümüzdeki dayandığı nokta tekrardan teknoloji olmaktadır.

Her ülkenin olduğu gibi Kazakistan'ın da kendini geliştirmesi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması, dünyada söz sahibi bir ülke halini alması bir takım planlardan ve bu planların gerçekleştirilmesi ile oluşmaktadır. Bu açıdan Kazakistan'da finansal kaynaklardan faydalanarak ileriye dönük olarak 3 tür plan hazırlanmaktadır. Bunlar; Gelecek İçin Plan, Yıllık Plan, Carî Plan.

Bu üç planın içeriklerine bakıldığı zaman finansal yön her şeyde olduğu gibi burada da ağır basmaktadır. Gelişmiş bir eğitimin gerçekleşmesi tamamen finansal kaynakların sağlanmasıyla olacaktır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev bu planların gerçekleştirilmesi ve hayata geçirilmesi konusunda en çok çaba harcayan kişidir. Eğitimin geliştirilmesi ve eğitime finansal kaynakların sağlanması için yurtiçi ve yurtdışı toplantılar, konferanslar, forumlar, seminerler düzenlemektedir. Ayrıca eğitimle alakalı bu tür faaliyetlere katılmayı ihmal etmeyen Nazarbayev'in hazırladığı "Kazakistan – 2030" stratejisi Kazakistan'ın gelişim yol haritası olarak kabul edilmektedir. Her alanda gelişimi tamamlayarak 2030 yılında Kazakistan'ın gelişmiş 50 devlet arasında olması hedeflenmiştir. Gayri safi milli hâsılayı yükseltme, sağlık ve eğitim alanında yeni projeler üretme adına «Kazakistan – 2030» stratejisinin ve Cumhurbaşkanı'nın her yıl halka yaptığı söylevlerinin etkisi pek büyüktür. Kazakistan Devlet başkanı Nazarbayev, Kazakistan'ı dünyanın en gelişmiş 50 ülkesi arasına girdirme hedefi doğrultusunda çeşitli toplantılar düzenlemektedir. Bunlardan bir tanesi de eğitimi geliştirmek amacıyla, 18–19

Ocak 2006 yılında Almatı’da “Kazakistan ve Bağımsız Devletler Arasında Eğitimde ve Teknoloji” konulu 4. Uluslar Arası Formudur. Bu toplantıya, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı’nın yönetim organı, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti ve milletvekilleri, Kazakistan Cumhuriyeti yurtiçi ilim ve bilim derneklerinin üyeleri, Orta ve Yüksek Okulların yöneticileri, Bölgesel Bilim Başkanlıklarının yöneticileri katılmıştır.

Ayrıca Foruma yurtdışından uzak ve yakın 13 ülkeden milletvekillerinin de katıldığı bilinmektedir: İngiltere, Singapur, Norveç, Türkiye, Hindistan, Rusya, Belarus, Litvanya, Gürcistan, Ermenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan. Kazakistandan ve yurt dışında yer alan pedagoji birimlerinden gelen katılımcılar ile toplamda 500 den fazla kişi ile «Atakent» fuar merkezinde düzenlenen sergide «Eğitimde Teknoloji Kullanımı»yla alakalı ürünler sergilendi. Ortaöğretim alanındaki kurumlar için hazırlanmış elektronik kitaplar, çoklu ortam eğitim setleri ve elektronik test programları ve alanında faydalı siteler tanıtıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti’nin hedeflerinden en önemlileri arasında bilim ve eğitimi yükseltmek yer almaktadır. Çünkü ülkenin Cumhurbaşkanı için en önemli meselelerden biri; dünyada saygın bir yere gelmek için bilim ve eğitimi en üst noktaya çıkartıp, entelektüel değişiklikler yapmaktır. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in Al-Farabi adındaki üniversitede yaptığı konuşmada «Kazakistan krizden sonraki dünyada, geleceğe entelektüel yükseliş» konusu hakkında «Bize milli kalitenin oluşmasını sağlamak lazım ve bize uluslararası tartışıma katılabilecek bilgin, eğitimli kişiler gerekmektedir».

Kazakistanda, 1999 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre %97,5 gibi bir oranda okuryazarlık söz konusudur. 2011 yılı (UNDP) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’na göre yetişkinlerin okuryazarlık oranı %99,7 iken, gençlerin okuryazarlık oranı %99,8 olarak tespit edilmiştir. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in «2030 Yılı Projesi» ile birlikte «Kazakistan 2050 Stratejisi» yeni dönemde Kazakistan’da farklı bir öneme sahip strateji olarak durmakta ve gerçekleştirilmeye çalışılan en büyük hedefler arasında halî hazırda uygulama da durmaktadır. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in 2030 Projesi olarak adlandırdığı projenin geneline bakıldığında şu maddelerin yer aldığı görülmektedir:

- İlim, bilim ve sağlık alanlarında dünyada saygın bir yere gelmek.
- Halkın tam güvenliğini sağlamak ve dıştan gelecek tehlikelere karşı halkı korumak.
- Memleket politikalarını bir düzeyde tutmak ve gerileme değil iç ve dış siyasette hep ilerleme kaydetmek.
- Ekonomik düzeyde dünyada saygın bir yere gelmek
- Yeraltı madenlerini ve enerji kaynaklarını koruma ve en faydalı hala getirmek.

- Yurt içi ve yurt dışı ulaşımı kolaylaştırma ve halka uygun yolculuk imkânları sunmak.
- Dünya devletleri arasında gelişmiş olan devletlerarasında kendini gösterebilmek.

Bu hedeflerin içinde bilim ve eğitimle alakalı olan maddeyi detaylı olarak incelendiğinde içerisinden birçok konu ve hedef ile karşılaşılmaktadır. Bunların başında Kazakistan’da teknolojik donanıma sahip 100 okulun kurulması dikkat çekmektedir. Daha sonra Kazakistan’da yaşayan halkın en az 3 dil öğrenmesi hedeflenmektedir. Bu diller; Kazakça, Rusça, İngilizce veya bir başka dil. Kazakistan’da bu konuyla alakalı çalışmalar tüm hızıyla devam etmektedir.

Kazakistan, «2030» milli stratejisini yakalamak ve hedefini gerçekleştirmek için eğitim alanında çalışmalarını hızla devam ettirmektedir. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in bütün alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da yapılan çalışmaları kendisinin takip etmesi güzel sonuçlar alınmasında önemli bir uygulamadır. Aynı zamanda eğitim alanında teknolojinin kullanılmasına yönelik ciddi çalışmalar yapılması bu hedeflerin gerçekleşmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. 2020 yılına kadar eğitimde teknoloji yatırımları stratejisi bütün çalışmaları özetlemektedir. Yapılması planlanan bu hedefler, sadece kâğıt üstünde kalmamış icraata geçirilmeye çoktan başlanmıştır. Örneğin, okullardaki bilgisayar sayıları, internet erişim imkânları, akıllı tahta sayıları, dil sınıfları, özel mültimedya sınıfları, elektronik kitaplar gibi daha bir çok çalışmadaki artış bunun göstergesidir. Bu yatırımların olması da finansal kaynakların yeterli derecede gerekli yerlere aktarılmasıyla oluşmaktadır. Hükümet tarafından kurulan «Milli Bilişim Merkezi» bütün bu çalışmaları Kazakistan Milli Eğitim Bakanlığıyla beraber yürütmektedir. Eğitimde Teknoloji uygulamaları sahasında büyük bir çalışma olarak gördüğümüz Samghau projesi (Projenin asıl hedefi bilgi iletişimini gerçekleştirmektir. Köylerde bulunan okullara kadar bilgi iletişimini sağlamak, uydu teknolojisini geliştirerek, internet kullanımını köylere kadar ulaştırmak ve internet üzerinden telefon görüşmelerini içine alan projede; veri merkezlerinin kurulması neticesinde bilgileri saklama, üretme ve dağıtma işlemlerini yapmak gibi faaliyetler yer almaktadır. Bu proje dahilinde eldeki imkânlarla kablosuz bağlantı sistemlerini de yaygın hale getirmek öngörülmektedir. Bu proje ile 5945 köy okulunun, 2110 şehir okulunun birbirine bağlanması amaçlanmıştır) tamamlandığında, Kazakistan’daki bütün eğitim kurumları etkileşim içinde bir merkezden kontrol altına alınmış olacaktır.

Yapılan bunca güzel çalışmaların, eğitimde başarı olarak öğrenciler üzerinde kendisini göstermesi için biraz zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü eğitim kadrosunun bu hızlı gelişmelere ayak uydurması çok kolay olan bir olay değildir. Örneğin, bazı okullarda akıllı tahtaların, sadece bilgisayar sınıflarında kullanılması ve diğer sınıflarda tam olarak fonksiyonunu eda etmemesi bunun bir göstergesidir. Bu konuda Kazakistan Milli Eğitim Bakanlığı eğitimcileri

bilgisayar ve teknoloji konusunda yetiştirme seminerlerine tabi tutmakta ve yeni nesli yetiştirecek öğretmenlerinde yetiştirilmesini sağlamaktadır. Kazakistan eğitim alanındaki bu seyrini, bu şekilde devam ettirmesi durumunda Orta Asya’da eğitim alanında söz sahibi olan ülkelerin başında gelecektir.

Çünkü Kazakistan Orta Asya ülkeleri arasında eğitimde teknolojiye en çok yatırım yapan ülkeler arasında ilk sıralarda gelmektedir. Son yıllarda teknolojik destekler ile eğitim ve öğretim alan Kazak öğrenciler, dünyanın diğer ülkelerinde üniversite ve yüksek lisans öğrenimi alırken, zorlanmadan yeni dünyaya adapte olmaktadır. Ortaya konan ve uygulanan tüm projeler ve hedefler, eğitim alanında ve kurumlardan ürün olarak çıkan öğrencilerin sosyal hayatında zamanla olumlu neticeler verdiği görülmektedir. Ama burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta ise; meselenin sadece son teknolojiyle donatılmış okul yaptırmak olmadığı, bu teknolojiyi kullanarak öğrencilere ilimi ve bilimi ulaştıracak kişileri bulmak veya yetiştirmek olduğudur. Bu konuda Kazakistan’da atılması gereken daha birçok adımın olduğu aşikardır. Çünkü eğitimde hedeflerin yakalanmasında en önemli etken olan öğretmenlerin ve bazı kurumların arasında tam olarak yeterli donanım ve imkânlarla sahip olmadıkları bilinmektedir. Bunun en büyük nedeni de milli gelirden eğitime ve öğretmenlere ayrılan payın oranındaki görülen yetersizliktir. Özellikle öğretmenlerin almış oldukları ücretlerin Kazakistan hayat şartlarında çok yetersiz olması eğitimi gerçek anlamda sekteye uğratmaktadır. Bu da netice itibariyle öğretmenliği sadece gelir kaynağı olarak gören bir eğitici kesimi ortaya çıkarmak gibi bir riski içerisinde barındırmaktadır.

Bu ifadelerin yanı başında birtakım olumlu gelişmelerin yaşandığını da belirtmekte fayda vardır. Kazakistan’da eğitim verme konusu, bazı uluslar arası düzenlemelerde konuşulmaktadır. Örneğin, UNESCO’nun 2009 yılı açıklamasına göre “Kazakistan eğitimi yükseltme konusunda önemli adımlar atmaktadır”.

Tablo 1.

Kazakistan’da Bütçeden Eğitime Ayrılan Pay ve Eğitim Harcamalarının Milli Gelire Oranı (Milyon Tenge) (1\$= 335 Tenge)

YIL	GSMH	MEB BÜTÇESİ	MEB BÜTÇESİNİN GSMH’YA ORANI (%)
2006	2 338 034,2	327 290,7	13.9
2007	2 887 873,9	455 430,1	15.7
2008	4 034 410,5	572 403,0	14.1
2009	3 505 344,7	660 917,1	18.8
2010	3 791 174,8	688 241,8	18.1
2011	1 075 486,3	177 234,6	16.4
2012	2 159 023,4	321 820,9	14.9

2013	2 437711,3	351 850,7	14.4
2014	2 274324,5	379 580,4	16.7
2015	1 843600,0	401 190,0	20.5

Kazakistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı 2016 [9].

Kazakistan’da eğitim için bölünen para 10 yıl içerisinde neredeyse %7 oranında artmıştır. Bununla alakalı dönemin Kazakistan Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanı Janseyit Tuymebayev [3] 2010 yılında Londra’da gerçekleştirilen dünyaca tanınmış “Teknoloji ve Eğitim” adlı konferansta yaptığı konuşmada şunları ifade etmiştir: “2009 yılındaki krize bakmadan eğitim için ayrılan bütçe 2008 yılıyla karşılaştırıldığında % 4,7 artıp 660 917,1 milyon tenge olmuştur. 2008 yılında ise bu rakam 572 403,0 milyon tenge olmuştur.”

Yukarıda çizelge incelendiğinde Kazakistan’da Milli eğitime ayrılan bütçe yıldan yıla artmaktadır. MEB bütçesinin GSMH’ya oranı 2006 yılında %13.9 iken, 2007 yılında bu oran %15.7, 2008’ de %14.1, 2009’da %18.8, 2010’da %18.1, 2015 yılında ise %20.5 olarak belirlenmiştir. 2006 yılı ile 2015 yılı arasında MEB bütçesinin GSMH’ya oranı %6.6 artmıştır. 2016 yılı için GSMH 407.6 milyar SAGP doları olarak belirtilmiştir. Bu artışlar gelişmekte olan bir ülkenin göstergesidir. Bu ise, hükümetin yeni nesli, gençliği yetiştirmeye daha çok önem verdiğini gösterir.

Kazakistan’da eğitimin kalitesini artırmak amacıyla yapılan uygulamalardan bir tanesi de «Bilim kanunu» nun çıkarılmasıdır. Bu kanun Cumhurbaşkanı’nın her yıl yaptığı «söylevlere» göre ve «2005–2010 Eğitimi Geliştirme» projesine göre yapılmıştır. Yeni kanunda eğitim alanındaki her kişinin hukuku düşünülmüştür. Bu yeni kanunun kısa özeti:

Uluslararası bilim standardına uygun olmak

Öğretmenlerin kalitesini yükseltmek

Kaliteli eğitim vermeye ve almaya yönelmek

Eğitimi yönetmek ve maddi destekte bulunmanın yeni kriterleri gibi...

Bu yeni kanun UNESCO’nun 1997 yılında yaptığı Uluslararası Bilim Standartlarına uygundur. Eski kanunda milli eğitim 4 kademededen (anaokulu, ortaokul, üniversite, üniversiteden sonraki eğitim) oluşurken, yeni kanunda 7 kademedir:

Anaokulu

Başlangıç okulu (1–4 sınıflar)

Ortaokul (5–9 sınıflar)

Orta Bilim Okulu (10–11 sınıflar)

Orta Bilim Okulundan sonraki eğitim

– Üniversite eğitimi

– Üniversiteden sonraki eğitim

7 kademededen oluşan bu eğitim sisteminde Kazakistan’daki yüksek öğretim kurumları, uzaktan öğretimde gerçekleştirilecek pedagojik yöntemlerin, programların ve teknolojik araçların geliştirilmesine yönelik çalışmaları

hızlandırmış durumdadır. Yüksek öğretimin süresi 4 yıl ile 7 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Yüksek öğretim sisteminde olumlu neticeler elde etmek amacıyla birtakım esaslar amaç edinilmiştir.

Bilgili, bir mesleğe sahip olan ya da olacak insanları yetiştirme konusunda kalitenin artırılması, Lisans, yüksek lisans ve doktora dönüşen üç basamaklı üniversite öğretim sistemini oluşturduktan sonra bunun yaygınlaşmasını sağlamak (söz konusu basamakların akademik açıdan kredi biriktirme olayını temel aldıkları bilinmelidir), Dünya öğretim sistemine, bu alanda ortaya çıkan yeniliklere entegre olmak.

Kazakistan'daki okul dağılımlarına bakıldığında zaman; 2000 yılı ile 2008 eğitim öğretim yılı karşılaştırıldığında ilköğretim ve ortaöğretimde %33 lük bir artış olmuş ve öğrenci sayısı 24.261'e ulaşmıştır. 2009 yılında ülkede 356 bin öğrencinin eğitim görebileceği 4568 anaokulu mevcuttu. Aynı sene içinde 144 ana okul daha eğitim hayatına başladı, bunun içinde 88 tanesine yeniden yenileme yapıldı. Ayrıca 30 şahsi anaokulu açıldı. 2009 yılında 2486,3 bin öğrencinin eğitim gördüğü 7576 okul mevcuttu. Sene içinde 87 okul daha eğitim hizmetlerine başladı. Yaptırılan okullardan 39 tanesi «100 okul, 100 hastane» projesine göre yaptırılmıştı. Cumhurbaşkanı'nun hedefleri doğrultusunda Astana, Semey, Gökçetau şehirlerinde «Entelektüel Cumhurbaşkanı Okulları» açıldı. Günümüzde «Entelektüel Cumhurbaşkanı Okulları» Kazakistan'ın her tarafında eğitim faaliyetleri vermektedir. Bu kurumların amacı; üstün zekalı öğrencilerin kabiliyetlerini keşfedip o doğrultuda onlara gerekli eğitimi vermek ve öğrencileri gerektiği şekilde çağa uygun bir şekilde yetiştirmektir. Günümüzde Kazakistan'da 180 üniversite eğitim-öğretim faaliyetleri vermekte ve 662 400 öğrenci bu kurumlardan bilim almaktadır. Bununla beraber 7775 devlet okulunda 4 280 000 öğrencinin mevcudiyeti verilen bilgilerden elde edilmiştir.

«Kazakistan 2030» programından sonra elde edilen başarıların hızlı olması ve yeni hedeflerin ortaya konması adına «Kazakistan 2050 Stratejisi» 14 Aralık 2012 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in başkent Astana'nın yeni Opera ve Bale Tiyatrosu binasında yaptığı önemli konuşma ile tüm insanlara duyurulmuş oldu. Bu konuşmada Kazakistan'ın 2050 yılında dünyada en gelişmiş 30 ülke arasına girme hedefini dile getiren Nazarbayev'in eğitim harcamalarının 8 katına çıktığını belirtmesi de bu alanda önemli gelişmeler olduğunu göstermektedir. «Kazakistan 2050 Stratejisi» konulu açıklamasında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev eğitim alanında hedeflerini şu şekilde dile getirmiştir:

21. yüzyılda gelişmiş ülke; aktif, eğitilmiş ve sağlıklı vatandaşlar manasına gelmektedir. Tüm gelişmiş memleketlerde benzeri az bulunan, yüksek özelliğe sahip eğitim sistemleri yer almaktadır. Milli eğitimdeki her seviyenin kalitesini arttırmak maksatıyla daha geniş çaplı çalışmalar yapmalıyız. 2020 senesine doğru 3 ve 6 yaş arasındaki Kazakistanlı çocukların tamamının okul öncesi eğitimini alması planlanmaktadır. Bunun gerçekleşmesi

adına modern eğitim programlarını bilen, bu konudaki yöntemlere hakim, ihtisas sahibi olan çalışanların yetiştirilmesi büyük bir öneme sahiptir. Orta öğretim seviyesindeki genel eğitim okullarını Nazarbayev Okulları derecesine çıkarmak gerekmektedir. Bu okullardan mezun olan öğrenciler Kazakça, Rusça ve İngilizce bilmelidirler. Bu eğitim ve öğrenim sonucunda mezun olan öğrenciler eleştirel düşünebilme, bilgiye kendi kendine ulaşabilme ve derinlemesine tahlil etme yeteneklerine sahip olması gerekmektedir. 2017 yılına olan sürede sınıf yetersizliği problemleri ortadan kaldırılmalı ve ihtiyaç dahilinde tüm kurumlarda sabahçı ve öğlenci sistemine geçilmelidir. Bu problemlerin çözümü adına hükümet yetkilileri ve valiler ihtiyaç duyulan para kaynaklarını tahsis etmelidirler. Önümüzdeki 2–3 yıl içerisinde, ikili teknik ve mesleki eğitim sahasında milli eğitimde bu alanın çekirdeği meydana getirilmelidir. İlerleyen yıllarda genç neslin teknik eğitim alabilmesi adına devletin güvence sağlaması gerekmektedir. Sayın Cumhurbaşkanı bu hedeflerin gerçekleşmesi, bu konularda somut önerilerin hazırlanması adına hükümete 1 Haziran 2014'e kadar görev verdiğini de ifade etmekten geri durmamıştır. Bunların yanısıra ülke çapında önde gelen üniversitelerin yavaş yavaş akademik ve idari özerkliğe geçişleri konusunda belirli bir sistem dahilinde çalışma yapılması gerektiğini de dile getirmiştir. Gerek üniversitelerde ve gerekse diğer eğitim kurumlarındaki üstün yetenekli, başarılı öğrencilerin desteklenmesi adına aktif bir sistemin kurulması gerektiğini ifade eden Nazarbayev, hükümete 1 Ocak 2016'den başlayarak burs miktarlarının % 25 oranında artırılması ile ilgili görev verdiğini de konuşmasında belirterek eğitime olan desteğini bir kere daha ortaya koymuştur.

Sonuç

Dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu nüfus yapısına ulaşmak ancak, nüfusun eğitim niteliklerinin iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesiyle sağlanabilir. Kazakistan genelinde milyonlarca öğrenciye nitelikli eğitim-öğretim sunulması da, yüksek bir finansman gereksinimini gündeme getirmektedir. Bu gereklilikleri göz ardı etmeyen Kazakistan'da, bilgi toplumu olma yolunda eğitime yeterli kaynak ayrılmaya başlanmıştır.

Kazakistan'da eğitilenlere verilmek istenen hizmetle, eğitime ayrılan kaynak arasında denge kurulmaya gayret edilmektedir. Yalnızca okullaşma oranlarının yükseltilmesi için değil, aynı zamanda okulların çağdaş gereksinimlere yanıt verebilecek yapıya sahip olması ve modern teknolojilerle donatılması için de eğitim bütçesi yeterli hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için eğitime yeterli kaynak ayrılması ve bu kaynakların önceliklere uygun olarak planlı dağıtımı ve kullanımı bugüne kadar hazırlanan kalkınma planlarıyla öngörülmüştür. Kazakistan'da bu alanda önemli adımlar atılmış ama daha tam olarak istenilen düzeye ulaşamamıştır. Eğitimin en önemli basamağı olan ilk ve ortaöğretim okullarının finansmanında karşılaştıkları problemlerin çözümünde gerçekçi

adımlar atmak ve harcamaları artırmak gerekmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti eğitim için gerekli harcamaları yapmakta ve yapılan harcamaların boşa gitmeyeceği kanısına vararak yeni dünya düzeninde söz sahibi olarak gelişmiş ülkeler gurubuna girmek için maddi, manevi her türlü desteği halkına sağlamaya çalışmaktadır. Bu konuda Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev dengeli bir politika ile eğitime her türlü desteği sağlamaktadır. Eğitime sağlanan bu destekler de öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyerek bilim seviyesinin artmasına yardımcı olmaktadır. Ama ne varki; daha gelişmiş bir Kazakistan, daha eğitimli nesil, daha başarılı öğrenciler, daha güzel günler için daha fazla yatırıma ve öz veriye ihtiyaç vardır. «Eğer irade ve kararlılık varsa, problemler çözüme kavuşabilir. Zaten gelişmenin temelinde hak aramaktan ziyade, görev ve fedakârlık yatmaktadır».

Kaynakça:

1 Omargalıkları F. Eğitimde Teknoloji Teorileri. Bilgisayar. – Almatı, 2008. – S. 22–27.

2 Şalimbetova T., Eğitimde Verimli Netice Almanın Şartları. Kazakistan Okulu Dergisi / T. Şalimbetova. – Almatı, 2006. – S. 16-18

3 Kazakistan Cumhuriyeti'nin 27.07.2007 tarihli 319-III 3PK nolu «Eğitim Yasası» // Kazakistan Gerçeği gazetesi. – 15.08.2007 y. – No: 127. – S. 1-2

4 Tülbasiyeva L. Kazakistan'ın Eğitim Sistemi ve Yeni Gelişmeler. Çev: Almagül İsina // İslam Ülkelerinde Eğitim Kongresi. – 2007. – S. 458.